

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК 336.143:336.02:336.71

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19116024>

**Бюджетний менеджмент у системі забезпечення фінансової безпеки країни
в умовах економічних трансформацій**

Яцух Олена Олексіївна

д.е.н., професор, зав. кафедри фінанси облік і оподаткування Таврійського
державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

м. Запоріжжя, Україна, 69600

код ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8007-2009>

Прийнято: 11.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

Анотація: Метою статті є дослідження теоретичних і прикладних засад бюджетного менеджменту у системі забезпечення фінансової безпеки держави в умовах економічних трансформацій, а також визначення ключових напрямів підвищення ефективності формування доходної бази бюджету та удосконалення механізмів управління публічними фінансами.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема методи системного та інституційного аналізу, узагальнення та порівняння, статистичний і економіко-аналітичний методи, що дало змогу дослідити тенденції формування доходів державного бюджету України, оцінити структуру податкових надходжень та визначити ключові фактори забезпечення фінансової безпеки держави. Інформаційною базою дослідження стали статистичні дані щодо доходів державного бюджету, податкових надходжень і макрофінансових показників розвитку системи публічних фінансів. У статті розкрито економічну сутність бюджетного менеджменту як важливого інструменту управління публічними фінансами та

забезпечення фінансової безпеки держави. Обґрунтовано роль бюджетної політики, податкової системи та механізмів управління державним боргом у формуванні стабільної дохідної бази бюджету та підтриманні макрофінансової рівноваги. Проведений аналіз динаміки доходів державного бюджету України засвідчив стійку тенденцію до їх зростання, що зумовлено підвищенням ролі податкових надходжень і залученням міжнародних фінансових ресурсів. Визначено ключові фактори зміцнення фінансової стійкості держави, серед яких особливе значення мають ефективне податкове адміністрування, розвиток цифрових інструментів бюджетного менеджменту, оптимізація боргової політики та удосконалення стратегічного бюджетного планування.

Запропоновано стратегічні напрями розвитку бюджетного менеджменту, спрямовані на підвищення прозорості бюджетних процесів, ефективності використання бюджетних ресурсів та зміцнення фінансової безпеки держави. Результати дослідження підтверджують, що ефективний бюджетний менеджмент є важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості держави та передумовою стабільного функціонування системи публічних фінансів в умовах сучасних економічних трансформацій.

Ключові слова: бюджетний менеджмент, фінансова безпека держави, податкові надходження, бюджетна політика, публічні фінанси, стратегічне управління.

**Budget management in the system of ensuring state financial security
under conditions of economic transformations**

Yatsukh Olena Oleksiyivna

Head Department of Finance, Accounting and Taxation

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

Zaporizhia, Ukraine, 69600

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8007-2009>

Abstract: The purpose of the article is to study the theoretical and methodological foundations of managing budgetary stability and state financial security under conditions of economic transformations. The research focuses on identifying key factors influencing the sustainability of the public finance system and determining strategic directions for improving the efficiency of budget policy and public financial management.

The study applies a combination of general scientific and special research methods, including systemic analysis, comparative analysis, synthesis and generalization, as well as statistical and economic analysis. These methods made it possible to evaluate the dynamics of public budget revenues, analyze the structure of tax revenues, and identify macroeconomic indicators that determine the level of budgetary stability and financial security of the state. The empirical basis of the study includes official statistical data on public finance indicators and budget revenues.

The article clarifies the conceptual content of budgetary stability and state financial security as interrelated elements of the public finance system. It is substantiated that effective budget management requires a balanced combination of fiscal policy instruments, tax administration mechanisms and debt management tools. The analysis of the dynamics of state budget revenues demonstrates a steady increase in financial resources over the studied period, which is largely determined by the growth of tax revenues and the involvement of international financial assistance. The

research also shows that the digital transformation of public financial management and the development of modern tax administration tools contribute to improving transparency, strengthening fiscal discipline and expanding the revenue base of the budget system. Special attention is paid to the role of digital technologies, electronic tax services and data-driven fiscal management in increasing the efficiency of budget administration and strengthening the institutional capacity of the state.

The results of the research confirm that budgetary stability is a key component of the state financial security system and an important condition for sustainable economic development. Strengthening fiscal discipline, improving tax administration, developing digital financial management tools and optimizing public debt policy are identified as priority directions for ensuring long-term financial sustainability. The implementation of these measures will contribute to increasing the efficiency of public finance management, improving the transparency of fiscal processes and strengthening the financial resilience of the state under conditions of economic transformations.

Keywords: budget management, state financial security, public finance management, tax revenues, fiscal policy, digitalization of public finance.

Постановка проблеми. В умовах економічних трансформацій, воєнних викликів та посилення глобальних фінансових ризиків особливої актуальності набувають питання ефективного бюджетного менеджменту та забезпечення фінансової безпеки держави. Стійкість системи публічних фінансів значною мірою залежить від якості управління бюджетними ресурсами, ефективності бюджетної політики, стабільності податкових надходжень, збалансованості бюджетних показників та раціонального управління державним боргом. За цих умов бюджетний менеджмент виступає важливим інструментом формування фінансової стійкості держави та підтримання макрофінансової рівноваги.

Для України проблема ефективного бюджетного менеджменту ускладнюється необхідністю фінансування оборонних потреб, підтримки

соціально-економічного розвитку та реалізації програм відновлення економіки. Це зумовлює потребу у вдосконаленні механізмів управління бюджетною системою, підвищенні ефективності використання бюджетних ресурсів та формуванні стратегічних напрямів зміцнення фінансової безпеки держави в умовах сучасних економічних трансформацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика бюджетного менеджменту та забезпечення фінансової безпеки держави є предметом активних наукових досліджень у сфері публічних фінансів, фіскальної політики та державного управління. У сучасній економічній літературі значна увага приділяється дослідженню механізмів формування доходної бази бюджету, управління бюджетним дефіцитом і державним боргом, а також інституційним аспектам функціонування системи публічних фінансів. Особливе значення в цих дослідженнях відводиться удосконаленню інструментів бюджетного менеджменту, які спрямовані на підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами та зміцнення фінансової стійкості держави.

Теоретичні та методологічні засади бюджетного менеджменту та фіскальної стійкості держави розглядаються у працях Т. Богдан, яка обґрунтовує роль фіскальних правил у забезпеченні макрофінансової стабільності та адаптації бюджетної системи України до стандартів Європейського Союзу [1]. Питання оптимізації структури державних видатків і підвищення ефективності бюджетного управління досліджуються І. Школьник, Ю. Ладикою, В. Орловим та іншими авторами, які акцентують увагу на необхідності збалансування бюджетної політики та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів держави [2].

Важливі аспекти забезпечення фінансової стійкості територіальних громад у системі бюджетних відносин розкриваються у дослідженнях Б. Пшик, де обґрунтовується вплив бюджетної політики на формування фінансової спроможності місцевого самоврядування, особливо в умовах воєнних викликів та економічних трансформацій [3]. Питання бюджетного дефіциту, його

економічних причин та наслідків для фінансової системи держави детально аналізуються у працях К. Сочка, О. Перчі [4]. Значний внесок у дослідження проблем фінансової безпеки держави та ролі бюджетної політики у її забезпеченні зроблено Л. Лисяк, який розглядає бюджетну політику як важливий інструмент стабілізації економічних процесів та підтримки фінансової стійкості держави [5].

Окремий напрям сучасних наукових досліджень пов'язаний із питаннями управління державним боргом та його впливу на бюджетну стабільність. Так, у працях Т. Маршалок, Ю. Мискін, досліджуються механізми боргової політики держави, ризику зростання державного боргу та напрями підвищення ефективності управління борговими зобов'язаннями в умовах економічних трансформацій [6]. У цих дослідженнях підкреслюється, що ефективна боргова політика є одним із ключових інструментів підтримання бюджетної рівноваги та фінансової безпеки держави.

У сучасних умовах суттєвого значення набуває цифровізація системи управління публічними фінансами та податкового адміністрування. Ці питання розглядаються у працях С. Криницькі [7], В. Дем'янишина, З. Лободіної та В. Костецького [8], які доводять, що розвиток інформаційних технологій у сфері публічних фінансів сприяє підвищенню прозорості бюджетних процесів, ефективності податкового адміністрування та зміцненню фінансової дисципліни [7,8]. Дослідження В. Цап також підтверджують, що удосконалення податкового адміністрування є важливим фактором підвищення фіскальної ефективності та стабільності бюджетних надходжень [9]. Крім того, у сучасних наукових працях значна увага приділяється ролі міжнародної фінансової допомоги та зовнішніх запозичень у підтримці макрофінансової стабільності держави в умовах війни. Зокрема, О. Чеберяко та М. Разінькова досліджують вплив міжнародних фінансових ресурсів на забезпечення фінансової стабільності України та управління зовнішнім державним боргом [10; 11].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, у науковій літературі недостатньо висвітленим залишається комплексний підхід до управління бюджетною стабільністю та фінансовою безпекою держави з урахуванням сучасних економічних трансформацій, цифровізації публічних фінансів та змін у структурі бюджетних доходів. Потребує подальшого дослідження також взаємозв'язок між бюджетною політикою, податковим адмініструванням, борговою політикою та фінансовою стійкістю держави в умовах сучасних макроекономічних викликів. Саме ці аспекти становлять предмет подальшого дослідження у статті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемам бюджетного менеджменту та фінансової безпеки держави, у сучасній економічній літературі переважно розглядаються окремі аспекти цієї проблематики, зокрема питання бюджетного дефіциту, державного боргу, податкового адміністрування або цифровізації публічних фінансів [1–8]. Водночас комплексний підхід до бюджетного менеджменту, який поєднує аналіз бюджетної політики, структури бюджетних доходів, боргової політики та інституційних механізмів забезпечення фінансової безпеки держави в умовах сучасних економічних трансформацій, залишається недостатньо розробленим.

Недостатня увага також приділяється дослідженню взаємозв'язку між динамікою доходів державного бюджету, ефективністю податкового адміністрування та рівнем фінансової стійкості держави, особливо з урахуванням впливу воєнних викликів і ролі міжнародної фінансової підтримки [9–11]. У зв'язку з цим виникає потреба у поглибленому дослідженні теоретичних і прикладних засад бюджетного менеджменту у системі забезпечення фінансової безпеки держави, а також визначенні ключових факторів формування фінансової стійкості бюджетної системи. Саме вирішення зазначених питань становить основний зміст і науковий внесок даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження теоретичних та прикладних засад бюджетного менеджменту у системі забезпечення фінансової безпеки держави в умовах економічних трансформацій. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань: визначити економічну сутність бюджетного менеджменту та фінансової безпеки держави; проаналізувати динаміку та структуру доходів державного бюджету України; оцінити роль податкових надходжень і боргових інструментів у формуванні фінансових ресурсів держави; обґрунтувати стратегічні напрями підвищення ефективності бюджетного менеджменту та зміцнення фінансової безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних умовах економічної нестабільності, глобальних фінансових викликів та структурних трансформацій національної економіки особливого значення набуває забезпечення бюджетної стабільності та фінансової безпеки держави. Ефективне функціонування системи публічних фінансів є ключовою передумовою реалізації державної економічної політики, підтримки соціально-економічного розвитку та гарантування виконання державою своїх функцій. У цьому контексті бюджетна система виступає одним із основних інструментів перерозподілу фінансових ресурсів, формування доходів держави та забезпечення стабільності економічного середовища.

Поняття бюджетної стабільності у науковій літературі розглядається як здатність бюджетної системи забезпечувати збалансованість доходів і видатків держави, підтримувати стабільність бюджетних показників та ефективно реагувати на зовнішні й внутрішні економічні виклики. Бюджетна стабільність передбачає формування достатньої дохідної бази бюджету, ефективне управління державними видатками, оптимальний рівень бюджетного дефіциту та раціональну політику державного боргу. Вона є важливою умовою макроекономічної рівноваги та передумовою сталого соціально-економічного розвитку [5,12].

З економічної точки зору бюджетна стабільність характеризується здатністю держави забезпечувати безперервність фінансування суспільних потреб, підтримувати стабільність фінансової системи та виконувати зобов'язання перед громадянами і суб'єктами господарювання. До основних факторів, що впливають на рівень бюджетної стабільності, належать ефективність податкової системи, рівень економічного розвитку країни, якість державного управління, а також здатність державних інституцій адаптуватися до змін економічного середовища.

Невід'ємним елементом забезпечення бюджетної стабільності є фінансова безпека держави, яка виступає складовою економічної безпеки та характеризує стан захищеності фінансової системи від внутрішніх і зовнішніх загроз. Фінансова безпека держави відображає здатність державних фінансових інститутів забезпечувати стабільність функціонування бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, підтримувати фінансову стійкість економіки та створювати умови для ефективного використання фінансових ресурсів.

У наукових дослідженнях фінансова безпека держави розглядається як комплексна категорія, що включає сукупність економічних, інституційних та управлінських механізмів, спрямованих на запобігання фінансовим ризикам і забезпечення стабільного функціонування фінансової системи. Вона передбачає ефективне управління бюджетними ресурсами, підтримання оптимального рівня державного боргу, забезпечення стабільності податкових надходжень та формування сприятливого фінансового середовища для розвитку економіки [5,13].

Забезпечення фінансової безпеки безпосередньо пов'язане з ефективністю управління бюджетною системою. Бюджетна система виконує функції фінансового регулювання економіки, перерозподілу національного доходу та фінансового забезпечення реалізації державних програм і соціальних гарантій. Відповідно, ефективність управління бюджетною системою визначає рівень

фінансової спроможності держави та її здатність протидіяти економічним викликам.

У сучасній економічній науці сформовано кілька підходів до управління бюджетною системою. Одним із ключових є інституційний підхід, який розглядає бюджетну систему як сукупність державних інституцій, нормативно-правових механізмів та організаційних процедур, що забезпечують формування і використання бюджетних ресурсів. У межах цього підходу особлива увага приділяється якості державного управління, прозорості бюджетних процедур та ефективності фінансового контролю.

Другим важливим напрямом є системний підхід, відповідно до якого бюджетна система розглядається як складна багаторівнева система, що включає державний та місцеві бюджети, систему міжбюджетних відносин і механізми фінансового вирівнювання. У межах цього підходу управління бюджетною системою передбачає забезпечення узгодженості бюджетної політики на різних рівнях державного управління та формування збалансованої структури бюджетних ресурсів.

Також значного поширення набув стратегічний підхід до управління публічними фінансами, який орієнтований на довгострокове планування бюджетної політики, прогнозування бюджетних показників та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Стратегічне управління бюджетною системою передбачає формування середньострокових бюджетних стратегій, використання програмно-цільового методу бюджетування та застосування сучасних інструментів фінансового менеджменту.

Важливу роль у забезпеченні бюджетної стабільності та фінансової безпеки держави відіграє бюджетна політика, яка визначає основні напрями формування та використання бюджетних ресурсів. Бюджетна політика виступає інструментом макроекономічного регулювання, що дозволяє державі впливати на економічний розвиток, підтримувати фінансову стабільність та забезпечувати ефективний перерозподіл фінансових ресурсів.

У межах реалізації бюджетної політики держава формує систему доходів бюджету, визначає пріоритети бюджетних видатків, а також здійснює управління бюджетним дефіцитом і державним боргом. Ефективна бюджетна політика сприяє зміцненню фінансової спроможності держави, підвищенню стабільності бюджетної системи та створенню умов для економічного зростання.

Особливого значення бюджетна політика набуває в умовах економічних трансформацій, коли державні фінанси зазнають суттєвого впливу структурних змін в економіці, коливань макроекономічних показників та зростання фінансових ризиків. У таких умовах ефективне управління бюджетними ресурсами дозволяє забезпечити фінансову стійкість держави, підтримати економічну активність та створити передумови для відновлення економіки. Важливим напрямом модернізації управління бюджетною системою є також цифровізація публічних фінансів, що передбачає використання сучасних інформаційних технологій для підвищення прозорості бюджетних процесів, удосконалення фінансового контролю та оптимізації управління бюджетними ресурсами. Використання цифрових інструментів сприяє підвищенню ефективності бюджетного адміністрування, зниженню корупційних ризиків та покращенню якості управлінських рішень у сфері державних фінансів.

Для комплексної оцінки рівня бюджетної стабільності та фінансової безпеки держави в наукових дослідженнях використовується система відповідних індикаторів, що характеризують стан публічних фінансів, ефективність бюджетної політики та рівень фінансової стійкості держави. Узагальнення основних показників, які застосовуються для аналізу бюджетної стабільності та фінансової безпеки, наведено у таблиці 1

Таблиця 1

Індикатори бюджетної стабільності та фінансової безпеки держави.

Індикатор	Економічна сутність	Характеристика впливу	Значення для оцінки фінансової стійкості
Дефіцит (профіцит) державного бюджету	різниця між доходами та видатками бюджету	відображає рівень збалансованості бюджетної системи	характеризує фіскальну стійкість держави
Державний борг	сукупний обсяг внутрішніх і зовнішніх зобов'язань держави	показує рівень боргового навантаження на економіку	визначає фінансову спроможність держави виконувати боргові зобов'язання
Податкові надходження до бюджету	основне джерело формування доходів державного та місцевих бюджетів	характеризує ефективність податкової системи та податкового адміністрування	визначає стабільність доходної бази бюджету
Частка податкових доходів у ВВП	співвідношення податкових надходжень до валового внутрішнього продукту	відображає рівень фіскальної мобілізації ресурсів	характеризує ефективність бюджетної політики
Рівень міжбюджетних трансфертів	частка фінансової підтримки місцевих бюджетів з державного бюджету	показує ступінь фінансової залежності територіальних громад	характеризує збалансованість міжбюджетних відносин
Частка видатків на обслуговування боргу	питома вага витрат на погашення та обслуговування державного боргу	відображає рівень боргового навантаження на бюджет	визначає фінансову стійкість державних фінансів
Темпи зростання бюджетних доходів	динаміка зміни обсягів бюджетних надходжень	відображає ефективність економічної та податкової політики	характеризує довгострокову бюджетну стабільність

Джерело: складено автором на основі аналізу [9-14]

Наведені індикатори дозволяють комплексно оцінити стан бюджетної системи та визначити рівень фінансової стійкості держави. Їх використання дає можливість здійснювати моніторинг ефективності бюджетної політики, своєчасно виявляти фінансові ризики та формувати управлінські рішення, спрямовані на зміцнення бюджетної стабільності та фінансової безпеки держави в умовах економічних трансформацій.

Таким чином, бюджетна стабільність і фінансова безпека держави є взаємопов'язаними категоріями, що визначають ефективність функціонування

системи публічних фінансів та рівень фінансової стійкості держави. Їх забезпечення потребує комплексного підходу, який включає ефективне управління бюджетною системою, удосконалення бюджетної політики, розвиток інституцій публічних фінансів та впровадження сучасних цифрових інструментів управління фінансовими ресурсами. Саме поєднання цих елементів створює основу для зміцнення фінансової стабільності держави та забезпечення її економічної безпеки в умовах сучасних економічних трансформацій.

Для оцінки бюджетної стабільності держави важливе значення має аналіз динаміки формування доходної частини державного бюджету, оскільки саме доходи бюджету виступають основним джерелом фінансового забезпечення виконання функцій держави та реалізації соціально-економічної політики. Рівень та структура бюджетних надходжень відображають ефективність податкової системи, стан економічної активності та результативність фіскальної політики держави. У сучасних умовах економічних трансформацій, зумовлених як внутрішніми структурними змінами, так і зовнішніми викликами, особливого значення набуває забезпечення стабільності доходної бази бюджету та її адаптація до нових економічних умов.

З метою узагальнення тенденцій формування фінансових ресурсів держави доцільно проаналізувати динаміку основних показників доходів державного бюджету України. Для аналітичного дослідження використано ключові показники бюджетних надходжень за період 2018-2025 років, що дозволяє оцінити зміни обсягів доходів бюджету та визначити тенденції їх зростання. На відміну від детального аналізу структури доходів, представлення узагальнених показників із розрахунком темпів приросту дає змогу більш наочно оцінити динаміку формування доходної частини бюджету та її роль у забезпеченні фінансової стійкості держави. Узагальнені результати аналізу динаміки доходів державного бюджету України за досліджуваний період наведено у таблиці 2.

Динаміка доходів державного бюджету України у 2018–2024 рр.

Рік	Доходи державного бюджету, млрд грн	Абсолютний приріст, млрд грн	Темп зростання, %
2018	928,1	–	–
2019	998,3	70,2	107,6
2020	1076,0	77,7	107,8
2021	1296,9	220,9	120,5
2022	1787,6	490,7	137,8
2023	2672,0	884,4	149,5
2024	3023,1	351,1	113,1
2025	4338,0	1314,9	143,5

Джерело: складено автором на основі аналізу [15]

Наведені у таблиці 2 дані свідчать про стійку тенденцію зростання доходів державного бюджету України упродовж досліджуваного періоду. Якщо у 2018 році їх обсяг становив 928,1 млрд грн, то у 2025 році він досяг 4338,0 млрд грн, що більш ніж у чотири рази перевищує початковий рівень. Найбільш суттєві темпи зростання спостерігалися у 2022-2023 роках, коли доходи бюджету збільшилися відповідно на 490,7 млрд грн та 884,4 млрд грн, що пов'язано з істотними структурними змінами у системі формування бюджетних ресурсів в умовах воєнного стану.

Зростання доходів державного бюджету відбувається передусім за рахунок двох ключових джерел. По-перше, вагому роль відіграють податкові надходження, зокрема податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість та інші обов'язкові платежі, що забезпечують стабільне наповнення бюджету навіть в умовах економічної нестабільності. По-друге, важливим фактором виступає активне залучення міжнародної фінансової допомоги та зовнішніх запозичень, які стали одним із основних інструментів підтримки бюджетної системи України в період воєнних та економічних трансформацій. Таким чином, поєднання внутрішніх податкових ресурсів і зовнішнього фінансування формує основу фінансової спроможності держави та забезпечує можливість виконання ключових соціально-економічних і оборонних функцій держави.

У формуванні доходної частини зведеного бюджету України, як і в попередні роки, визначальну роль відіграють податкові надходження. За підсумками 2025 року їх обсяг становив 2520,0 млрд грн, що дорівнює 58,1 % фактично отриманих доходів бюджету. Із загальної суми податкових платежів до державного бюджету було спрямовано 2015,8 млрд грн, що забезпечило понад половину його доходної частини.

Аналіз структури податкових надходжень свідчить про вагому частку податків на доходи, обсяг яких у 2024 році досяг 882,7 млрд грн. У структурі податкових платежів зведеного бюджету вони сформували 42,3 %. Порівняно з попереднім роком цей показник зріс на 227,0 млрд грн, що значною мірою пов'язано зі збільшенням надходжень від податку на прибуток підприємств та посиленням ролі прямих податків у формуванні доходів бюджету.

Вагоме значення у структурі доходів бюджету також мають непрямі податки, до яких належать податок на додану вартість, акцизний податок та ввізне мито. У 2024 році їх сукупний обсяг становив 1020,4 млрд грн, що на 210,3 млрд грн більше, ніж у попередньому році. Частка непрямих податків у загальному обсязі податкових надходжень зведеного бюджету склала 48,9 %, що підтверджує їх провідне значення у формуванні доходної бази бюджету.

Поряд із податковими платежами важливу роль у формуванні доходів бюджету відіграють неподаткові надходження. У 2024 році їх обсяг становив 1018,8 млрд грн, що відповідає 13,4 % валового внутрішнього продукту. Водночас порівняно з 2023 роком цей показник скоротився на 9,3 млрд грн, що зумовило зменшення їх частки у структурі доходів зведеного бюджету з 33,1 % до 28,4 % [15].

У розрізі органів державної влади, відповідальних за адміністрування бюджетних надходжень, загальний обсяг мобілізованих доходів державного бюджету у 2024 році становив 3123,5 млрд грн. Найбільша частка надходжень забезпечена Державною податковою службою України - 1133,5 млрд грн, що на 349,9 млрд грн або 44,7 % перевищує показник попереднього року. Платежі,

контроль за справами яких здійснює Державна митна служба України, становили 591,7 млрд грн, що на 131,9 млрд грн (28,7 %) більше порівняно з 2023 роком. Надходження, адміністровані іншими державними органами, склали 592,3 млрд грн [15,16]. Узагальнена динаміка податкових надходжень державного бюджету за окремими видами платежів наведена у таблиці 3.

Таблиця 3

Динаміка податкових надходжень до зведеного бюджету України у 2020–
2024 рр., млрд грн.

Назва платежу	Роки						Відхилення до 2020 р %
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	269,6	315,5	298,5	347,0	425,5	486,1	54,1
Бюджетне відшкодув. ПДВ	-143,1	-159,7	-84,6	-132,4	-157,2	-179,6	12,5
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	274,1	380,7	253,1	366,2	466,1	542,4	42,5
Податок на доходи фіз. осіб	271,2	321,2	387,0	458,4	532,4	792,7	146,8
Військовий збір	23,9	28,6	33,7	38,0	51,2	136,6	377,7
Податок на прибуток підприємств	118,5	163,8	130,6	159,3	299,1	308,4	88,3
Рентна плата	57,1	89,3	94,1	66,3	58,9	55,3	-38,1
Акцизний податок з вироблених товарів в Україні	82,3	85,0	61,1	94,3	106,9	121,5	42,9
Акцизний податок з ввезених товарів в Україну	64,4	87,0	44,1	81,4	115,5	158,5	82,2
Акцизний податок з реалізації роздрібною торгівлю	7,2	8,2	10,2	14,0	15,9	18,9	130,5
Екологічний податок	4,6	6,0	4,9	5,0	5,4	4,1	-31,2
Місцеві податки	106,9	124,4	110,5	134,1	158,7	135,5	8,9
Інші	-	3,8	-	6,5	9,9	5,7	-
Всього до державного бюджету	1136,7	1453,8	1343,2	1638,1	2088,3	2 520,0	73,3

Джерело: складено автором на основі аналізу [15,16]

Аналіз наведених у таблиці даних свідчить про загальну тенденцію зростання податкових надходжень до зведеного бюджету України протягом досліджуваного періоду. Найбільш вагоме збільшення спостерігається за податком на доходи фізичних осіб, надходження від якого у 2025 році зросли майже у 2,5 рази порівняно з 2020 роком. Така динаміка зумовлена розширенням бази оподаткування, підвищенням рівня заробітних плат, а також

збільшенням обсягів грошового забезпечення військовослужбовців у період воєнного стану.

Особливо помітне зростання демонструє військовий збір, надходження від якого за досліджуваний період збільшилися у кілька разів. Якщо у 2020 році обсяг надходжень становив 23,9 млрд грн, то у 2025 році він досяг 136,6 млрд грн, що на 377,7 % більше. Така динаміка значною мірою пов'язана зі зміною ставки військового збору, яка була підвищена з 1,5 % до 5 %, що стало одним із ключових інструментів мобілізації фінансових ресурсів держави в умовах воєнного стану та необхідності забезпечення фінансування оборонних потреб. У цілому наведені показники підтверджують, що податкові надходження, зокрема від оподаткування доходів фізичних осіб та військового збору, відіграють важливу роль у зміцненні доходної бази бюджету та підтриманні фінансової стійкості держави.

Проведене дослідження показало, що бюджетна стабільність та фінансова безпека держави є ключовими передумовами ефективного функціонування системи публічних фінансів та забезпечення макроекономічної стійкості держави. Аналіз динаміки доходів державного бюджету України засвідчив стійку тенденцію до їх зростання упродовж досліджуваного періоду, що зумовлено як підвищенням ролі податкових надходжень у формуванні доходної бази бюджету, так і активним залученням міжнародних фінансових ресурсів. Особливого значення набуває зростання надходжень від оподаткування доходів фізичних осіб та військового збору, що стало важливим фактором мобілізації фінансових ресурсів держави в умовах воєнного стану. Водночас сучасні економічні трансформації потребують удосконалення механізмів управління бюджетною системою та посилення інституційної спроможності держави у сфері публічних фінансів. Важливими напрямками зміцнення бюджетної стабільності виступають підвищення ефективності податкового адміністрування, оптимізація бюджетної політики, раціональне управління державним боргом та впровадження сучасних цифрових інструментів

управління фінансовими ресурсами. У наукових дослідженнях ключовими напрямками такого управління визначають удосконалення податкового адміністрування, розвиток стратегічного бюджетного планування та оптимізацію боргової політики держави. Узагальнення основних стратегічних напрямів зміцнення фінансової стійкості держави наведено у таблиці 4.

Таблиця 4

Стратегічні напрями зміцнення бюджетної стабільності та фінансової безпеки держави

Напрямок державної політики	Основні інструменти реалізації	Очікуваний економічний ефект
Удосконалення податкового адміністрування	- цифровізація податкових процедур; - інтеграція інформаційних систем податкових органів з державними реєстрами; - автоматизація податкового контролю	- підвищення прозорості податкової системи; - зростання податкових надходжень; - скорочення тіньової економіки
Посилення стратегічного управління бюджетною політикою	- впровадження середньострокового бюджетного планування; - удосконалення механізмів прогнозування бюджетних показників; - оптимізація структури бюджетних видатків	- підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів; - збалансованість бюджетної системи
Оптимізація боргової політики держави	- раціональне поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування; - контроль рівня державного боргу; управління борговими ризиками	- зниження боргового навантаження; - зміцнення фінансової стійкості держави

Джерело: складено автором на основі аналізу [9-14]

Реалізація зазначених напрямів державної політики створює передумови для підвищення ефективності управління системою публічних фінансів та зміцнення фінансової безпеки держави. Особливого значення набуває розвиток цифрових інструментів податкового адміністрування та стратегічного бюджетного планування, що дозволяє підвищити прозорість фінансових процесів і забезпечити більш ефективне використання бюджетних ресурсів. При цьому міжнародна практика фіскального управління також орієнтується на контроль рівня бюджетного дефіциту та державного боргу (наприклад, у ЄС орієнтиром є обмеження дефіциту на рівні близько 3 % ВВП та державного боргу близько 60 % ВВП), що підтверджує важливість збалансованої

бюджетної та боргової політики для забезпечення довгострокової фінансової стійкості держави

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що ефективний бюджетний менеджмент є важливим інструментом забезпечення фінансової безпеки держави та стабільного функціонування системи публічних фінансів в умовах економічних трансформацій. Проведений аналіз динаміки доходів державного бюджету України засвідчив їх суттєве зростання, що зумовлено підвищенням ролі податкових надходжень, зокрема податку на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість та військового збору, а також активним залученням міжнародних фінансових ресурсів. Отримані результати підтверджують досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань щодо аналізу формування доходної бази бюджету і визначення напрямів зміцнення фінансової безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Богдан Т. П. Удосконалення системи фіскальних правил у Європейському Союзі та перспективи їх застосування в Україні. *Фінанси України*. 2023. №1. С. 48–64. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.048>
2. Школьник І. О., Ладика Ю. Ю., Орлов В. М., Aldiwani Н., Kozmenko Y. Балансування видатків державного бюджету: приклад України з використанням методу симплекс. *Public and Municipal Finance*. 2021. Vol. 10(1). P. 34–45. URL: [https://doi.org/10.21511/pmf.10\(1\).2021.04](https://doi.org/10.21511/pmf.10(1).2021.04)
3. Пшик Б.І. Забезпечення фінансової стійкості територіальних громад України в контексті викликів воєнного стану та векторів повоєнного відновлення. *Ефективна економіка*. 2025. №2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5748/5803>
4. Сочка К., Перчі О. Дефіцит бюджету: причини виникнення та джерела фінансування на національному та місцевому рівнях. *Фінанси України*. 2025. №9. С. 306–318. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/299/292>

5. Лисяк Л.В. Бюджетна політика як інструмент забезпечення фінансової безпеки держави. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»* 2024. №9. URL: <https://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfindmkaj/https://modecon.mnau.edu.ua/issue/9-2018>
6. Маршалок Т., Мискін Ю. Боргова політика України в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*, 2022 (2), 81–96. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2022.81-96>
7. Криниця С. О. Стратегії цифровізації системи управління публічними фінансами України: аналіз та перспективи розвитку. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics.* 2024. №6. С. 307–321. URL: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-6-307-321>
8. Дем'янишин В. Г., Лободіна З. М., Костецький В. В. Напрями розвитку інформаційних технологій у управлінні державними фінансами, державними фінансовими ресурсами та фінансовою безпекою державних структур. *Інноваційна економіка.* 2023. №1. С. 58–70. URL: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.1.9>.
9. Цап, В. Д. Податкові інструменти детінізації аграрного сектору в умовах бюджетної децентралізації: фіскальні ефекти та управлінські наслідки для територіальних громад. *Актуальні питання економічних наук*, 2026 (20). URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18849079>.
10. Чеберяко О. В. Вплив міжнародної фінансової допомоги на боргову безпеку України в умовах широкомасштабної війни”. *Світ фінансів*, по. 1(82), Apr. 2025, pp. 69-84, URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1784>.
11. Разінькова М.Ю. Зовнішній державний борг України на сучасному етапі: дорожня карта управління. *Український журнал прикладної економіки та техніки.* 2024. Том 9. №1. URL: <https://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfindmkaj/https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2024/10>
12. Яцух, О. О. Формування фінансових ресурсів підприємств в умовах трансформації фіскального середовища. *Наукові нотатки Львівського*

університету бізнесу і права, 2025. (47), 748-756. URL:
<https://chatgpt.com/c/69a5ce53-7864-838f-9781-efaf7ed78934>

13. Цап, В. Д. Податковий менеджмент сільськогосподарських підприємств в умовах цифровізації та бюджетної децентралізації: управління податковими ризиками. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, (47), 2025. 510-519. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1944>

14. Звіт про стан виконання національної стратегії доходів до 2030 року у 2024 р. Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України, Державна митна служба України. 2025р, с. 206 URL: <https://www.efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://mof.gov.ua/storage/files>

15. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua>

16. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>